

Dokument nr. 8:54

(2002-2003)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Arne Sortevik og Ursula Evje

Forslag fra stortingsrepresentantene Arne Sortevik og Ursula Evje om å gjennomføre folkeavstemning hvor spørsmålet om et eventuelt skille mellom stat og kirke avgjøres

Til Stortinget

BAKGRUNN

Debatten omkring vår ordning med statskirke har tiltatt etter at Bakkevig-utvalget la frem sin innstilling våren 2002. Dette er en sak som mange av landets innbyggere engasjerer seg i og har synspunkter på.

Statskirkeordningens opprinnelse og utvikling

Ordningen med statskirke går i realiteten helt tilbake til antikken da det var selvsagt at statsdannelser hadde en statsreligion. Middelalderen var preget av strid mellom kirke og pave, stat og keiser. Bakgrunnen for denne striden var hvem som skulle ha lederposisjonen innenfor samfunnet. I forbindelse med innføringen av enevoldsstaten i 1660 i Danmark-Norge ble statskirken i realiteten innført i Norge. Staten fikk da det territoriale maktmonopol gjennom en maktsentralisering som fikk følger for kirken. Frem til 1814 forelå statsreligionen gjennom kirken sitt virke, og der kongen var den øverste kirkestyrer. I 1814 blir den norske stats religion lovfestet i Grunnloven § 2, der det blant annet heter at "Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion". Uttrykket statskirke blir benyttet første gang i dissenterloven av 1891. Også kirkens formuesforhold er lovregulert.

Situasjonen i dag

I dag er det bare fire land i Europa som har en ordning med statskirke. I tillegg til Norge holder Eng-

land, Island og Danmark fast ved den tette forbindelsen mellom stat og kirke. I Sverige skilte stat og kirke lag fra første januar 2000 da Den svenske kirken ble en selvstendig kirke på linje med andre tros- og livssynssamfunn. Dermed er styringen av kirken overlatt fra regjeringen til kirken selv. Dette har medført at det enkelte medlem i Den svenske kirken har fått mer innflytelse i organiseringen av kirken. Denne demokratiseringen av kirken har gitt seg utslag i at det er innført direktevalg på samtlige nivåer i de kirkelige valgene. Undersøkelser etter at stat og kirke skilte lag i Sverige viser at en bred majoritet både i Riksdagen og Kirkemøtet er tilfreds med stat-kirkereformen. Svenske politikere vedtok å skille stat og kirke uten at folket fikk si sin mening. Forslagsstillerne er imidlertid opptatt av at det norske folket skal gis den muligheten som svenske borgere ikke fikk, nemlig å uttale seg om saken gjennom folkeavstemning.

Bakkevig-utvalget

Diskusjonen omkring hvorvidt stat og kirke bør skille lag har pågått i mange tiår. Allerede i 1975 ble det fremlagt en utredning fra Sivertsen-utvalget som anbefalte at kirken burde bli en selvstyrt folkekirke. Bakkevig-utvalget som også fikk i oppdrag å vurdere om kirke og stat bør skille lag la frem sin innstilling 7. mars 2002. Et av hovedpunktene i denne innstillingen var at kirkens medlemmer må ta over ansvaret for kirkens styring og økonomi. Bakgrunnen for at flertallet i utvalget ønsker et skille mellom stat og kirke var at "den norske kirke blir delvis styrt av en stat som skal forvalte pluralisme, religionsfrihet og likestilling av tros- og livssynssamfunn. Staten har ansvar for å sikre alle borgeres rettigheter og interesser, samtidig som staten har plikt til å verne Den norske kirke som den offentlige religionen. Det behøver ikke være konflikt mellom disse to oppgavene til staten, men det er ingen grunn til å se bort fra at det kan

bli konfliktfylt". Utvalget mener at staten bør ivareta sitt religionspolitiske ansvar ved å sikre religionsfrihet og like muligheter for alle tros- og livssynssamfunn. Utvalget vil videre at Den norske kirke skal være en åpen folkekirke, der alle medlemmene på en tydeligere måte tar ansvar for kirken.

Veien videre

Etter at Bakkevig-utvalget fremla sin innstilling har det vært ytret ønske om å opprette et nytt utvalg eller en kommisjon for å vurdere dette spørsmålet enda en gang. Etter forslagsstillernes mening er ikke dette hensiktsmessige da det allerede har vært foretatt to utredninger omkring spørsmålet om skille mellom stat og kirke. Det er imidlertid behov for å få en utredning på hvordan et skille mellom stat og kirke skal gjennomføres. I denne prosessen må lovmessige forhold, herunder grunnlovsendringer og andre lovendringer som følge av et skille vurderes. I tillegg må praktiske spørsmål som fremtidig finansiering, fordeling av verdier og formuesgjenstander som er knyttet til dagens kirke, flytting av medlemmer fra eksisterende til ny ordning, samt forvaltningsmessig ansvar for gjenstander og bygninger av museal karakter vurderes. En slik utredning, som i størst mulig grad må overlates til kirken selv, er svært arbeids- og kostnadskreven. Etter forslagsstillernes mening bør et eventuelt skille mellom stat og kirke først og fremst bestemmes av folket selv gjennom folkeavstemning. En undersøkelse Visendi har foretatt for Dagsavisen, og som ble offentliggjort i avisen 15. desember 2002, fremviste et flertall for å skille stat og kirke. I denne undersøkelsen var 57,7 pst. positive til et skille mens 40,3 pst. var negative. Undersøkelsen viser at svært mange har gjort seg opp en mening om spørsmålet, og at oppfatningen blant folk flest har endret seg til å bli tydelig positivt til et skille mellom kirke og stat. Hva som er folkets oppfatning i saken får vi imidlertid bare bekreftet på en demokratisk og betryggende måte gjennom en folkeavstemning.

Folkeavstemning

Folkeavstemning er et utslag av direkte demokrati og representerer en utbygging av demokratiet der folket selv får avgjøre kurs. Denne formen for direkte demokrati har sjelden vært brukt i Norge. Også i et globalt perspektiv er folkeavstemninger lite brukt, med unntak av Sveits der folkeavstemninger er svært

vanlig. Imidlertid har bruken av folkeavstemninger tatt seg opp de siste tiårene, også i Norden.

I Norge har det vært folkeavstemning seks ganger siden 1905, der de to mest kjente handlet om hvorvidt Norge skulle melde seg inn i EU. Både i 1972 og 1994 ble EU-saken ansett for å være så viktig og vanskelig for politikerne å avgjøre at folket ble spurt gjennom folkeavstemning. Forslagsstillerne er av den oppfatning at spørsmålet knyttet til om stat og kirke skal skille lag eller om vi skal opprettholde statskirkeordningen er så viktig og essensiell at det bør avgjøres av folket. Også ledende talspersoner i kirken deler denne oppfatningen. Sverige har avholdt fem folkeavstemninger til nå og skal avholde sin sjetteste høsten 2003 da folket skal ta stilling til om det er ønskelig å delta i Den europeiske monetære unionen. Danmark har spurt folket til råds seksten ganger gjennom folkeavstemning, og er det landet i Norden som har spurt folket til råds flest ganger. Imidlertid har folkeavstemning aldri vært benyttet i kirkelige spørsmål.

Valg og folkeavstemning

Prosesen med å skille stat og kirke bør komme i gang så raskt som mulig, da dette vil ta lang tid. Blant annet vil et skille mellom stat og kirke kreve en grunnlovsendring som minimum tar 8 år å gjennomføre. Spørsmålet om et skille mellom stat og kirke er av stor viktighet og engasjerer folket, da det er et grunnleggende og viktig spørsmål. På bakgrunn av dette mener forslagsstillerne at det bør være folket som avgjør dette spørsmålet gjennom folkeavstemning. Folkeavstemningen bør gjennomføres så raskt som overhodet mulig. Alle med stemmerett skal ha muligheten til å avgi stemme og si sin mening om spørsmålet. Dersom folket er positivt til å skille stat og kirke kan Regjeringen sette i gang det videre arbeidet med å utrede hvordan dette skillet praktisk skal gjennomføres.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen organisere en folkeavstemning om hvorvidt statskirkeordningen skal videreføres eller om det skal forberedes og gjennomføres et skille mellom stat og kirke.

29. januar 2003